

A photograph of a classroom with several young children of diverse backgrounds sitting on the floor, engaged in a drawing activity. They are surrounded by colorful markers and papers. In the background, there are yellow and blue plastic chairs and tables, suggesting a typical early childhood education setting.

De kenniscommunity als proeftuin

Evaluatie kenniscommunity van
het Nationaal Programma Onderwijs

EINDRAPPORT

Door Oberon
Janneke de Ruiter
Janne de Roode
Isold Kloppers

In opdracht van
Ministerie van OCW

November 2025

Oberon
onderzoek | advies

Nationaal Programma
Onderwijs

Eindrapport

De kenniscommunity als proeftuin

Evaluatie kenniscommunity van het Nationaal Programma Onderwijs

In opdracht van

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Uitgevoerd door

Oberon onderzoek en advies
St. Jacobsstraat 12
3511 BS Utrecht

(030) 230 60 90
info@oberon.eu
www.oberon.eu

Auteurs

Janneke de Ruiter
Janne de Roode
Isold Kloppers

Voor meer informatie kun u contact
opnemen met Janneke de Ruiter via
jderuiter@oberon.eu

Oktober – november 2025

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: Auteurs, de titel van de publicatie en het jaar van uitgave. Afbeeldingen kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Neem geen afbeeldingen over zonder toestemming van de rechthebbende(n).

Inhoudsopgave

Inleiding	<u>Pagina 4</u>
Onderzoeksopzet & context kenniscommunity	<u>Pagina 6</u>
1. Bijdrage aan <i>evidence informed</i> werken	<u>Pagina 8</u>
1.1 Activiteiten en producten: bereik en beoordeling	<u>Pagina 8</u>
1.2 Opbrengsten en doelbereik van de kenniscommunity	<u>Pagina 12</u>
1.3 Doelmatigheid en verhouding investering-opbrengsten	<u>Pagina 16</u>
2. De kenniscommunity als proeftuin	<u>Pagina 18</u>
2.1 Terugkijkend op opzet, werkwijze en samenwerking	<u>Pagina 18</u>
2.2 Successen en knelpunten	<u>Pagina 20</u>
2.3 Toekomst kenniscommunity: Lessons learned	<u>Pagina 21</u>
Conclusies	<u>Pagina 24</u>

Inleiding

Het Nationaal Programma (NP) Onderwijs werd in 2021 gelanceerd als een omvangrijk herstelprogramma om de vertragingen op cognitief en sociaal-emotioneel gebied en op gebied van welbevinden bij leerlingen, ontstaan door de COVID-19-pandemie, tegen te gaan. Met een budget van € 5,8 miljard richtte het programma zich op herstel en duurzame kwaliteitsverbetering in het funderend onderwijs. Een belangrijk uitgangspunt daarbij was dat scholen *evidence informed* te werk zouden gaan: hun beleid en praktijkkeuzes baseren op wetenschappelijke kennis en effectief bewezen interventies.

Kenniscommunity

De kenniscommunity werd opgericht om scholen te ondersteunen bij het *evidence informed* werken. De twee doelen van de kenniscommunity waren:

1. Scholen op landelijk niveau voorzien van informatie over bewezen interventies, gekoppeld aan de menukaart, en kennisnetwerken, en;
2. Kennisdeling tussen onderwijsprofessionals en experts mogelijk maken.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de regie zou nemen over de kenniscommunity. In de voorbereidende fase voerde NRO hiervoor een brede verkenning uit en sprak met onderwijs- en beroepsgroeporganisaties over de gewenste inrichting. Tijdens bestuurlijke gesprekken met OCW spraken enkele organisaties de wens uit om de community zelf, samen met andere veldpartijen, vorm te geven. OCW stemde daarmee in en begeleidde vervolgens de inrichting van een gezamenlijke governance-structuur.

Vanuit deze gezamenlijke inrichting is de kenniscommunity vormgegeven langs twee pijlers:

1. **Pijler Kennis:** Wetenschappelijke kennis – waaronder de menukaart, onderwijskennis.nl en de versnelde Kennisrotonde (uitgevoerd door NRO)
2. **Pijler Netwerken:** Onderzoeks- en kennisnetwerken – waarin onderwijsorganisaties en beroepsgroepen samen activiteiten en projecten realiseerden gericht op kennisdeling en praktijkontwikkeling (uitgevoerd door PO-Raad, VO-raad, Sectorraad Gespecialiseerd onderwijs, Platforms VMBO, Sectorraad Praktijkonderwijs, AVS, FvOV, CNV Onderwijs, AOb, Lerarencollectief PO en VO, Platform VVVO, Coalitie Welbevinden* en OCW).

Kenniscommunity als proeftuin

De opzet met twee pijlers sloot aan bij een bredere beleidsontwikkeling: de ambitie om te komen tot een landelijk kenniscentrum met regionale netwerken (Omwille van goed onderwijs, Galan Groep, 2021). De kenniscommunity fungeerde daarmee niet alleen als instrument binnen NP Onderwijs, maar ook als proeftuin voor de toekomstige kennisinfrastructuur in het onderwijs.

Onderzoeksdoel en -vragen

Om inzicht te krijgen in opbrengsten en doelmatigheid van de kenniscommunity en de geleerde lessen voor de ontwikkeling van een toekomstig landelijk kenniscentrum, heeft Oberon in opdracht van OCW een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de kenniscommunity.

In het onderzoek stonden de volgende twee onderzoeksvragen centraal:

1. Evidence informed werken

In hoeverre en op welke wijze heeft de kenniscommunity een bijdrage geleverd aan de ondersteuning van scholen bij het 'evidence informed' werken aan de doelen van het NP Onderwijs?

2. Kenniscommunity als proeftuin

In hoeverre heeft de kenniscommunity als 'proeftuin' een bijdrage kunnen leveren aan de (door)ontwikkeling van een toekomstig landelijk kenniscentrum?

Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestond uit drie onderdelen. In het bovenstaande schema zijn de drie onderdelen uitgewerkt. De uitkomsten van dit onderzoek zijn verwerkt in deze compacte rapportage en zullen we per onderzoeksvraag behandelen.

Context oprichting en uitvoering van de kenniscommunity

De kenniscommunity werd opgericht in een periode waarin verschillende structurele en organisatorische factoren de samenwerking beïnvloedden. Uit het offerteverzoek, aanvullende toelichtingen vanuit de opdrachtgever en de interviews blijkt dat de kenniscommunity functioneerde in een complexe context met meerdere uitdagingen:

- De rolverdeling en regie vroegen tijd nu de uitvoering belegd was bij verschillende onderwijs- en beroepsorganisaties. Dit maakte aanvullende afstemming nodig om te komen tot gezamenlijke doelen, een gedeelde visie en een werkbare werkwijze;

- Wisselingen in coördinatie en het afhaken van enkele partners zorgden voor discontinuïteit, waaronder een steeds beperktere vertegenwoordiging van lerarenorganisaties;
- De coronapandemie vormde een belangrijke contextfactor: online werken, hoge werkdruk, lerarentekort en meerdere gelijktijdige landelijke initiatieven maakten de opbouw en uitvoering van de kenniscommunity minder vanzelfsprekend.
- De tijdsdruk binnen NP Onderwijs speelde een aanzienlijke rol: middelen moesten relatief snel worden ingezet. Dit maakte dat met name de pijler *Netwerken* weinig opbouwtijd had, terwijl pijler *Kennis*, mede door eerdere verkenningen door NRO, sneller vorm kon krijgen.

Deze context was richtinggevend voor de totstandkoming en uitvoering van de kenniscommunity en vormt een belangrijk kader voor het interpreteren van de uitkomsten in dit onderzoek.

1. Bijdrage aan *evidence informed* werken

1.1. Activiteiten en producten: bereik en beoordeling

Één van de taken van de kenniscommunity is het voorzien van informatie aan scholen met betrekking tot *evidence informed* werken. De activiteiten worden in dit hoofdstuk beschreven en – waar mogelijk – geëvalueerd. Hierbij kijken we naar de uitgevoerde activiteiten, de beoogde en bereikte doelgroepen, en de beoordeling van de activiteiten.

Beschrijving activiteiten

Binnen de kenniscommunity is een breed scala aan activiteiten en producten gerealiseerd, variërend van kennisontwikkeling en netwerkvorming tot praktijkgerichte hulpmiddelen, zo blijkt uit zowel de deskresearch als de interviews. Onder pijler *Kennis* zijn o.a. kennispleinen ontwikkeld (onderwijskennis.nl) en is de doorlooptijd van de Kennisrotonde versneld, waardoor onderwijsprofessionals veel sneller dan voorheen een wetenschappelijk onderbouw antwoord kregen en er circa 10 extra vragen beantwoord konden worden.

Onder pijler *Netwerken* is ingezet op het stimuleren van verbinding tussen wetenschappelijke kennis en praktijk, bijvoorbeeld via leernetwerken, dialoogsessies, tutorials, masterclasses, praktijkvoorbeelden en een groot landelijk congres over welbevinden. Daarnaast zijn diverse ondersteunende producten ontwikkeld, zoals een whitepaper, artikelen, videoreeksen, stappenplan en thematische webinars. De activiteiten hebben een focus op welbevinden, *evidence informed* werken en het versterken van de professionele gemeenschap.

Beoogde en bereikte doelgroepen

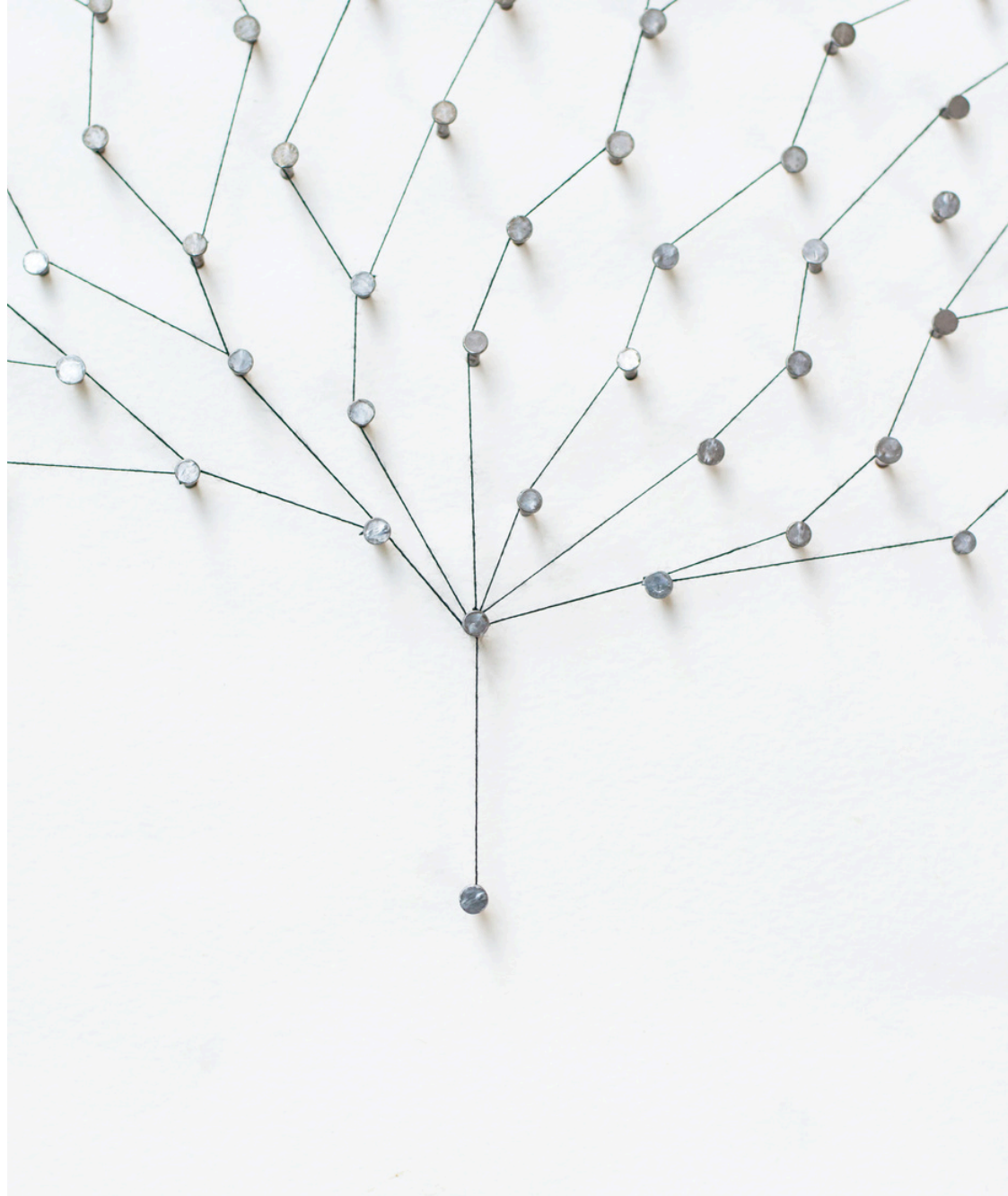
De beoogde doelgroep was breed, zo blijkt uit de plannen van aanpak van de verschillende activiteiten: leraren, schoolleiders, bestuurders en onderwijsondersteuners in primair, voorgezet en gespecialiseerd onderwijs. Sommige activiteiten richtten zich op specifieke groepen, bijvoorbeeld gespecialiseerd onderwijsteams of schoolleiders. Uit interviews blijkt dat de diversiteit in doelgroepen bewust is ingezet om zowel de praktijk als beleids- en ondersteuningsstructuren te bereiken.

Voor veel activiteiten zijn geen bereikcijfers bijgehouden, waardoor het totale bereik onbekend is. Ook waar wel aantallen beschikbaar zijn, ontbreekt doorgaans informatie over het type deelnemer of gebruiker. Daardoor blijft onduidelijk welke doelgroepen daadwerkelijk zijn bereikt.

Waar bereikcijfers wel beschikbaar zijn, laten deze zien dat een deel van het aanbod goed werd gevonden:

- Meerdere webinars en tutorials realiseerden een hoog bereik, met uitschieters tot 4.813 kijkers en terugkijkers;
- Het afsluitende congres *'Wegwijs in welbevinden'* trok 448 bezoekers;

Andere activiteiten kregen weinig tractie of moesten worden afgelast door beperkte belangstelling. Hierdoor uitten enkele organisaties in de interviews kritische noten over het bereikte publiek. Zij vonden het bereik relatief beperkt in verhouding tot de omvang van het onderwijsveld en vermoedden dat veel onderwijsprofessionals niet zijn bereikt.

Beoordeling van de activiteiten

Voor veel van de uitgevoerde activiteiten ontbreken systematische evaluatiegegevens waardoor onbekend is hoe gebruikers de inhoud hebben ervaren. Betrokken organisaties geven aan dat tijdsdruk en gebrek aan beschikbaar personeel ertoe hebben geleid dat monitoring niet altijd prioriteit kreeg.

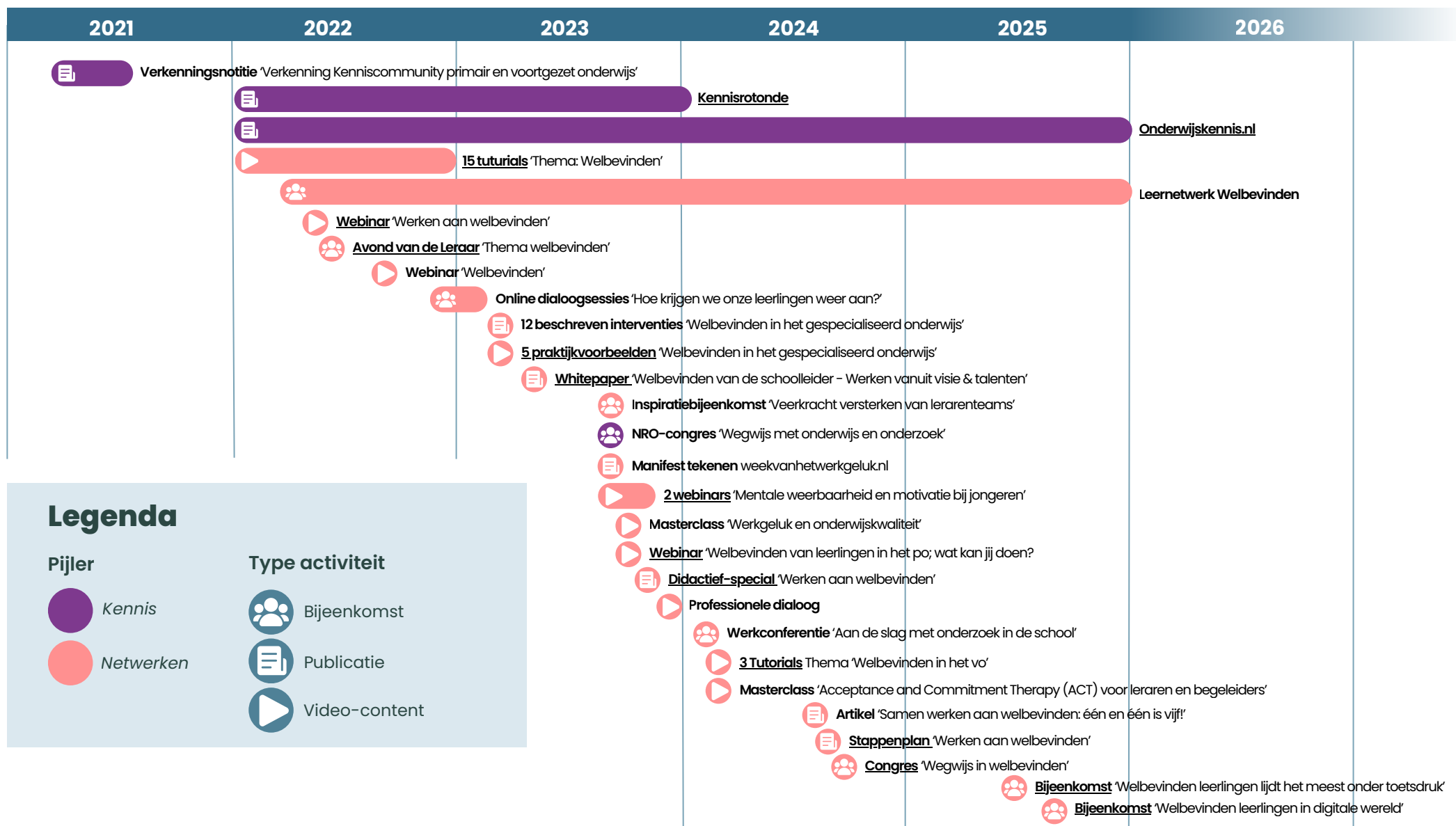
Voor een klein deel van de activiteiten zijn wel globale gebruikersbeoordelingen beschikbaar, waaruit een overwegend positief beeld naar voren komt.

- Het congres 'Wegwijs in welbevinden' werd gemiddeld beoordeeld met 8,2/10;
- De themapagina's op Onderwijskennis.nl ontvingen een gemiddelde waardering van 4,8/5;
- De antwoorden op de versnelde Kennisrotonde worden goed ontvangen. Ruim 90% van de bezoekers die een waardering achterlaten (N=555) geeft aan de informatie uit de themapagina's te zullen gebruiken in het onderwijs.
- Daarnaast laten de goed bekeken webinars en tutorials zien dat deze aansloten bij actuele vragen in het onderwijsveld.

Omdat evaluatiegegevens grotendeels ontbreken zijn de deelnemende organisaties tijdens de interviews bevraagd over hoe zij de activiteiten beoordelen. Zij beoordelen de activiteiten over het algemeen als relevant, zorgvuldig uitgevoerd en passend bij de behoeften van de doelgroep. Ze waarderen de variatie in activiteiten, de focus op het thema welbevinden en de kwaliteit van de kennisproducten.

Ook tijdens de reflectiebijeenkomst gaven deelnemende organisaties aan dat veel activiteiten — met name het landelijk congres 'Wegwijs in welbevinden', de kennispleinen, de uitwerking van de menukaart van het NP Onderwijs, en enkele webinars en tutorials — goed aansloten bij de behoeften in het veld en positief werden ontvangen.

Op de volgende pagina is een overzicht opgenomen van alle activiteiten die binnen de kenniscommunity zijn uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitwerking, inclusief datum, doelgroep, uitvoerende organisaties, en (voor zover beschikbaar) bereik en beoordeling, is terug te vinden in de tabel in de bijlage.

1.2 Opbrengsten en doelbereik van de kenniscommunity

De kenniscommunity richtte zich op meerdere doelen:

1. Scholen op landelijk niveau voorzien van informatie over bewezen interventies, gekoppeld aan de menukaart en bestaande kennisnetwerken.
2. Kennisdeling stimuleren tussen onderwijsprofessionals en experts, zodat scholen zich kunnen laten inspireren door relevante praktijkvoorbeelden en actuele inzichten.

Met als einddoel scholen te stimuleren en inspireren om 'evidence informed' te werken aan de doelen van het NP Onderwijs.

Deze doelen worden hieronder geëvalueerd. Daarnaast evalueren we het door de kenniscommunity zelfgekozen thema welbevinden, de doelmatigheid en eventuele nevenopbrengsten.

"De kenniscommunity heeft geleid tot verbetering van laagdrempelige toegang tot betrouwbare kennis"

Informatievoorziening

De informatievoorziening is volgens de betrokken organisaties goed tot stand gekomen, zo blijkt uit de interviews. De middelen hebben vooral bijgedragen aan het verbeteren van de toegankelijkheid van kennis voor scholen. Via onderwijskennis.nl, de menukaart, nieuwsbrieven en de Didactief-special over welbevinden werd informatie breed verspreid. Onderwijskennis.nl is inmiddels structureel geborgd binnen NRO; de producten van de pijler *Netwerken* zijn minder samenhangend toegankelijk doordat zij verspreid staan over verschillende platforms.

Daarnaast geven enkele organisaties in de interviews aan dat niet alle beoogde infrastructuur volledig van de grond is gekomen. Zo is er geen centrale plek gerealiseerd waar alle producten samenkwamen, waardoor kansen voor een meer duurzame en samenhangende ontsluiting van informatie deels onbenut zijn gebleven. Tijdens de reflectiebijeenkomst werd echter benadrukt dat versnippering op zichzelf niet problematisch hoeft te zijn, omdat verschillende platforms effectief hun eigen achterban bereiken. Wel is het essentieel dat platforms elkaar goed weten te vinden en onderling doorverwijzen; dit was binnen de kenniscommunity slechts beperkt uitgewerkt.

Kennisdeling

De kenniscommunity heeft bijgedragen aan kennisdeling, zowel tussen organisaties als richting scholen. Uit de deskresearch blijkt dat via themapagina's, webinars, tutorials, congressen en whitepapers veel kennis beschikbaar is gesteld voor onderwijsprofessionals. Deze vormen van kennisdeling werden in interviews ook vaak genoemd als aansluitend bij de onderwijspraktijk en inhoudelijk sterk. Met name webinars en het congres werden gezien als laagdrempelige manieren om veel leraren te bereiken en te inspireren. Ook droeg de samenwerking tussen kennisinstellingen en onderwijsorganisaties bij aan het onderling leren.

Tegelijkertijd benadrukken enkele organisaties dat de mate van kennisdeling per activiteit verschilde. Zij geven aan dat soms onduidelijk was wat kennisdeling precies moest opleveren en dat niet alle activiteiten waren voorzien van een expliciete vertaalslag naar praktijktoepassing. Daarnaast is onbekend in hoeverre scholen de gedeelde kennis daadwerkelijk hebben gebruikt. Tijdens de reflectiebijeenkomst werd dit genuanceerd: de gekozen vormen van kennisdeling (zoals webinars en congressen) sloten goed aan bij de behoefte van onderwijsprofessionals, en structurele kennisuitwisseling tussen scholen viel niet binnen de doelstellingen van de kenniscommunity.

Evidence informed werken

De kenniscommunity heeft in zekere mate bijgedragen aan het stimuleren van *evidence informed* werken in het onderwijs. Uit de deskresearch blijkt dat diverse producten en activiteiten – zoals kennispleinen, onderzoekssamenvattingen, webinars en de versnelde Kennisrotonde – nadrukkelijk gericht waren op het toegankelijk maken van wetenschappelijke kennis voor scholen. Deze inzet wordt in interviews bevestigd: meerdere organisaties noemen de themapagina's en de opbouw van onderwijskennis.nl als waardevolle bijdragen aan het versterken van onderzoeksgedreven besluitvorming in scholen.

Tegelijkertijd geven geïnterviewde organisaties aan dat de bijdrage aan *evidence informed* werken moeilijk te isoleren is van bredere ontwikkelingen binnen het NP Onderwijs. Tijdens de reflectiebijeenkomst werd dit expliciet benoemd: scholen gingen in dezelfde periode al intensiever met onderzoek aan de slag vanwege de menukaart en de inzet van NP onderwijsmiddelen, waardoor niet duidelijk is welk deel van dit effect specifiek toe te schrijven is aan de kenniscommunity.

Daarnaast laten de interviews zien dat er geen gedeelde visie of gezamenlijke aanpak bestond voor *evidence informed* werken binnen de kenniscommunity. Verschillende organisaties hanteerden uiteenlopende opvattingen over de rol van praktijkkennis versus wetenschappelijke kennis. Een aantal organisaties benoemt spanningen hierover: NRO werkte vanuit een strikt wetenschappelijke bewijssladder, terwijl andere organisaties ruimte wilden creëren voor vakmanschap en praktijkervaring. Dit leidde ertoe dat sommige praktijkbijdragen niet werden opgenomen op platforms zoals onderwijskennis.nl.

Ondanks deze verschillen in visie benoemen diverse organisaties dat het onderwerp wel structureel op de agenda stond en dat de samenwerking tussen kennisorganisaties en praktijkpartners heeft geholpen om meer bewustwording te creëren bij onderwijsprofessionals. Enkele geïnterviewden geven aan dat onderwijsprofessionals door deze initiatieven beter zicht hebben gekregen op wat *evidence informed* werken inhoudt en hoe zij onderzoek kunnen benutten in de praktijk.

Impuls van het thema welbevinden

Het thema welbevinden ontwikkelde zich binnen de kenniscommunity tot een stevig en gezamenlijk gedragen focuspunt. Hoewel het aanvankelijk geen expliciet doel van het NP Onderwijs was, groeide het — mede door urgentie in het veld na corona — uit tot een gemeenschappelijk ankerpunt waarbinnen partners elkaar goed wisten te vinden.

Uit de interviews blijkt dat veel organisaties het thema welbevinden benoemen als de meest zichtbare en succesvol uitgevoerde inhoudelijke lijn binnen de kenniscommunity. Activiteiten zoals webinars, tutorials, de Didactief-special, themapagina's en het congres over welbevinden werden vaak genoemd als effectieve middelen om kennis hierover breed te verspreiden. Organisaties waarderen dat het thema daardoor zowel in (overheids)beleid als praktijk nadrukkelijker op de agenda kwam te staan en dat er een steviger kennisbasis is opgebouwd.

Nevenopbrengsten

De kenniscommunity heeft naast de beoogde doelen enkele duidelijke nevenopbrengsten opgeleverd. De meest genoemde is de verbeterde samenwerking

tussen organisaties. In interviews en tijdens de reflectiebijeenkomst geven verschillende organisaties aan dat zij door de kenniscommunity intensiever en op nieuwe manieren zijn gaan samenwerken met kennisinstellingen, onderwijsorganisaties en beleidsmakers. Dit heeft geleid tot nieuwe en in sommige gevallen blijvende netwerken en contacten, die ook buiten de kenniscommunity worden benut.

Daarnaast noemen organisaties dat zij intern beter geleerd hebben samen te werken of leden actiever te betrekken bij inhoudelijke projecten. Dit wordt door organisaties gezien als waardevolle relationele winst, ook al was dit geen expliciet doel van de kenniscommunity.

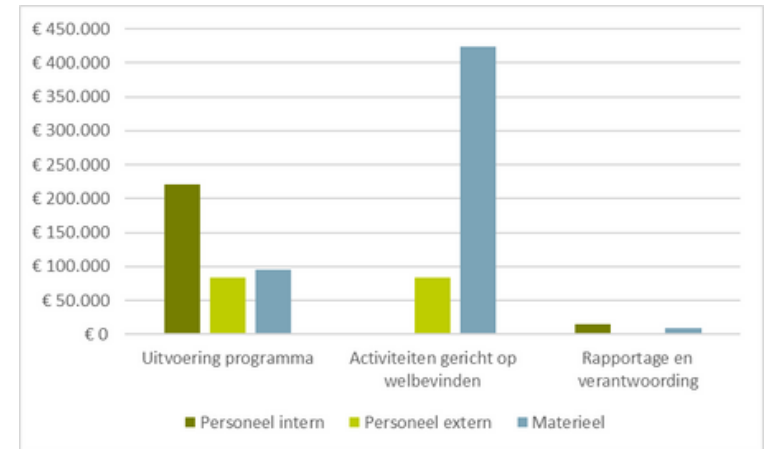

1.3 Doelmatigheid en verhouding investering-opbrengsten

Doelmatigheid van middelen

Voor de pijler *Netwerken* is in de periode 2021-2025 bijna €740.000 beschikbaar gesteld en aanvullend €212.224,63 voor de kosten voor een coördinator en projectmedewerker van december 2021 tot en met oktober 2022. Dit budget is vrijwel volledig besteed (99,96%), vooral aan activiteiten rond het thema welbevinden en aan uitvoeringskosten. Uit de staafdiagram blijkt dat het grootste deel van de uitgaven neerkomt op materiële kosten (zoals website-ontwikkeling, communicatie en locaties), gevolgd door externe inzet en in beperkte mate interne personele uren.

Uit de interviews blijkt dat organisaties de middelen over het algemeen als doelmatig beoordelen, zeker gezien de tijdsdruk waaronder zij moesten opereren. De tijdelijke aard van de middelen en de verplichting om snel te besteden beperkten echter de mogelijkheid om te investeren in duurzame infrastructuur of structurele personele capaciteit.

Binnen de pijler *Kennis* is in de periode 2021-2024 is €1.500.000 beschikbaar gesteld. De betrokken organisaties gaven aan dat de beschikbare middelen toereikend waren voor het opzetten en onderhouden van de themapagina's op onderwijskennis.nl en de versnelde kennisrotonde. Tegelijkertijd leidde de korte doorlooptijd ertoe dat kwaliteitsborging en doorontwikkeling niet altijd de gewenste diepgang konden krijgen.

Verhouding tussen investeringen en opbrengsten

De interviews laten zien dat organisaties overwegend positief zijn over wat met de beschikbare middelen is bereikt: er is veel inhoud ontwikkeld, het bereik van enkele activiteiten was hoog en het thema welbevinden kreeg meer zichtbaarheid en draagvlak. Ook ontstonden waardevolle nieuwe samenwerkingen tussen organisaties, wat als belangrijke nevenopbrengst wordt gezien.

Tegelijkertijd geven veel organisaties aan dat de structurele opbrengsten beperkt zijn gebleven. Door tijdelijkheid, wisselingen in projectleiding en een beperkte uitvoeringscapaciteit waren opbrengsten vaak tijdelijk van aard en werden kansen voor duurzame borging en een samenhangende kennisinfrastructuur niet volledig benut. Zowel interviews als de reflectiebijeenkomst bevestigen dat de impact groter had kunnen zijn als middelen en inzet meerjarig en stabiel beschikbaar waren geweest. Daarbij wordt wel opgemerkt dat structurele borging van de pijler *Kennis* inmiddels wordt gerealiseerd via het Nederlands Kenniscentrum Onderwijs (NKO).

2. De kenniscommunity als proeftuin

De kenniscommunity was opgezet als een proeftuin waarin verschillende organisaties vanuit het onderwijsveld gezamenlijk vormgaven aan nieuwe manieren van samenwerken rond kennisdeling, *evidence informed* werken en netwerkvorming. Het vernieuwende zat vooral in de bredere en gelijkwaardige samenwerking tussen twaalf organisaties, waarbij ruimte was om aan te sluiten bij de behoeften van hun eigen achterbannen in plaats van een *top-down* aangestuurde aanpak. In dit hoofdstuk kijken we op basis van de interviews en reflectiebijeenkomst terug op hoe de kenniscommunity heeft gefunctioneerd, welke succesfactoren en knelpunten organisaties hebben ervaren, welke inzichten dit oplevert voor een toekomstig landelijk kenniscentrum en hoe deze kunnen worden geborgd.

2.1 Terugkijkend op opzet, werkwijze en samenwerking

Organische groei, met weinig richting in de beginfase

Uit interviews en de reflectiebijeenkomst blijkt dat de opzet van de kenniscommunity sterk werd gekenmerkt

door organische groei. In de startfase ontbraken duidelijke structuren, gezamenlijke doelen en een helder werkproces. Organisaties beschreven deze periode als rommelig: er was geld en urgentie, maar niet de benodigde richting. Rollen waren onduidelijk, de opdracht en governance wijzigden tijdens de opstartfase en veel organisaties moesten gaandeweg ontdekken wat hun positie en verantwoordelijkheid was. De onafhankelijke projectleider lukte het niet om dit proces goed te begeleiden. Hierdoor werkten organisaties in eerste instantie vooral langs elkaar heen en was de samenwerking sterk afhankelijk van individuele initiatieven.

Vanaf het moment dat het thema *welbevinden* als gezamenlijk focuspunt werd gekozen, verbeterden samenhang en samenwerking merkbaar, blijkt uit de interviews. Het gedeelde inhoudelijke anker gaf richting aan activiteiten, maakte afstemming eenvoudiger en zorgde ervoor dat organisaties elkaar beter wisten te vinden. Hierdoor ontstond gaandeweg meer structuur en een meer gezamenlijke aanpak.

Samenwerking: inhoudelijk sterk maar organisatorisch kwetsbaar

De samenwerking binnen de kenniscommunity werd door betrokken organisaties wisselend ervaren bleek uit de interviews. Op inhoud en uitvoering verliep de samenwerking vaak goed, zeker wanneer er concrete activiteiten werden ontwikkeld. De keuze om gezamenlijk te werken aan het thema *welbevinden* fungeerde daarbij als een belangrijke verbindende factor: dit bood richting, gedeelde taal en een gezamenlijk belang.

Tegelijkertijd kwamen in de interviews en tijdens de reflectiebijeenkomst structurele knelpunten naar voren. Er was geen eenduidige regie, waardoor besluitvorming soms traag of onduidelijk verliep. Organisaties hanteerden verschillende visies op de rol van praktijkkennis versus wetenschappelijke kennis en op de verantwoordelijkheden van de betrokken organisaties. In de reflectiebijeenkomst werd verduidelijkt dat het niet zozeer ging om verschillende inhoudelijke visies, maar meer over verschillende opvattingen over de rollen en verantwoordelijkheden van organisaties, bijvoorbeeld

welke kennis wel of niet op onderwijskennis.nl thuishoort. Tot slot speelde mee dat het project tijdelijk was en afhankelijk van incidentele middelen, wat het investeren in langdurige samenwerking bemoeilijkte.

Sommige organisaties ervoeren dat partners binnen de projectgroep vooral handelden vanuit de belangen van hun eigen achterban. Ook werd benoemd dat de samenwerking met enkele organisaties minder soepel verliep dan gehoopt. Deze factoren samen maakten de samenwerking organisatorisch kwetsbaar, ondanks de inhoudelijke betrokkenheid en inzet van de deelnemers.

De ervaringen met regie en besluitvorming liepen uiteen

Sommige organisaties geven in de interviews aan dat de projectgroep in staat was om snel tot consensus te komen en besluiten te nemen. Andere organisaties herkenden dit minder en omschreven de besluitvorming juist als traag en weinig richtinggevend.

Brede overeenstemming bestond er in de interviews over de wisselvallige regie binnen de kenniscommunity. Door het ontbreken van een onafhankelijke projectleider die het proces kon sturen vanaf eind 2022, kwam de coördinatie grotendeels bij de projectgroep zelf te liggen. Dit maakte de samenwerking kwetsbaar en legde verantwoordelijkheden neer bij organisaties die daar niet altijd op waren toegerust of voor geëquipeerd.

2.2 Successen en knelpunten

Op basis van de interviews en de reflectiebijeenkomst hebben we onderstaande succesfactoren en knelpunten geïdentificeerd.

Succesfactoren

- Samenkomen van een breed netwerk aan organisaties die normaal niet of weinig samenwerken.
- Het thema welbevinden als verbindende en richtinggevende factor.
- Betrokkenheid en inhoudelijke gedrevenheid van deelnemers.
- Ruimte voor eigen invulling van activiteiten.
- Sterke focus op inhoud en onderwijspraktijk.

Knelpunten

- Ontbreken van stabiele projectleiding en daarmee onvoldoende regie.
- Discussies over positie van praktijkkennis versus wetenschappelijke kennis.
- Activiteiten en producten waren versnipperd en niet altijd goed verbonden of geborgd.
- Beperkte looptijd, tijdelijke financiering en tijdsdruk, waardoor weinig opbouwtijd.
- Spanningen in samenwerking met enkele organisaties.
- Onduidelijkheid over eigenaarschap.

2.3 Toekomst kenniscommunity: Lessons learned

Uit de interviews en de reflectiebijeenkomst komt een duidelijk en breed gedeeld beeld naar voren: de kenniscommunity keert niet terug in haar oorspronkelijke vorm. De projectgroep achter de pijler *Netwerken* is na het congres *Wegwijs in Welbevinden* in 2024 niet meer samengekomen en deze pijler is daarmee feitelijk beëindigd. De pijler *Kennis* blijft wel bestaan en wordt inhoudelijk en organisatorisch ingebed in het toekomstige NKO.

Hoewel de oorspronkelijke structuur verdwijnt, bieden de ervaringen uit de kenniscommunity waardevolle inzichten voor de ontwikkeling van een duurzame, veldgestuurde kennisinfrastructuur: een infrastructuur waarin scholen, leraren en beroepsorganisaties zelf richting geven aan wat nodig is, en waarin kennisinstituten en OCW vooral faciliteren in plaats van sturen. Deze inzichten vormen gezamenlijk de basis voor wat betrokken organisaties zien als het logische vervolg op de proeftuinfunctie. Daarnaast geven meerdere organisaties in de reflectiebijeenkomst aan dat de onderlinge samenwerking die in de

kenniscommunity is opgebouwd, doorloopt binnen andere verbanden, zoals Ontwikkelkracht, regionale werkplaatsen en bestaande netwerken, waardoor veel relaties en samenwerkingslijnen behouden blijven, ook zonder een formele voortzetting van de kenniscommunity zelf.

1. Het belang van een gedeelde visie, duidelijke rollen en voorbereiding

Een belangrijk inzicht uit de interviews is dat samenwerking tussen diverse organisaties vraagt om vooraf heldere afspraken over doelen, rollen, governance, monitoring en communicatie. De kenniscommunity laat zien dat wanneer zulke fundamenteën ontbreken, veel energie verloren gaat aan afstemming en interpretatieverschillen. Borging vraagt daarom om een zorgvuldige voorbereidingsfase waarin organisaties tijd krijgen om gezamenlijke kaders te formuleren en verwachtingen af te stemmen.

“De kenniscommunity liet zien dat de wil er was, maar dat structuur, continuïteit en richting ontbreken. Als we dat goed organiseren, kan er echt iets duurzaam ontstaan.”

2. Richting en focus zijn noodzakelijk om van praten naar doen te komen

Uit de interviews en de reflectiebijeenkomst kwam naar voren dat het kiezen van één gezamenlijk thema — in dit geval *welbevinden* — cruciaal was om focus te brengen en te voorkomen dat de samenwerking verzandde in overlegstructuren. Door een concreet, gedeeld inhoudelijk anker ontstond meer samenhang, werden activiteiten sneller gerealiseerd en groeide het vertrouwen tussen organisaties. Voor de borging betekent dit dat een toekomstig landelijk kenniscentrum baat heeft bij een duidelijke focus of thematische fasering: beginnen met een afgebakend gebied helpt om energie te bundelen en concrete opbrengsten zichtbaar te maken.

3. Eigenaarschap in het veld, met OCW faciliterend

Organisaties benadrukken dat toekomstige kennisinfrastructuur niet top-down moet worden ingericht. Leraren, scholen en professionele gremia moeten koers bepalen, waarbij OCW en kennisinstituten faciliteren in plaats van sturen. Borging betekent daarom: formele verankering van veldgestuurd eigenaarschap in governance, besluitvorming en agendering.

4. Duidelijke regie en stabiele projectleiding

Een belangrijke les van de kenniscommunity is dat onduidelijkheid rond regie en besluitvorming de samenwerking bemoeilijkte. Voor een toekomstig kenniscentrum is het volgens organisaties essentieel om vooraf helder te hebben wie de procesregie voert en hoe besluitvorming is georganiseerd. Borging vereist structurele projectleiding met mandaat, continuïteit en capaciteit.

5. Continuïteit in tijd, middelen en personele inzet

Uit de interviews bleek dat de tijdelijke aard van het NP Onderwijs duurzame opbouw bemoeilijkte. Voor een toekomstig landelijk kenniscentrum is volgens betrokken organisaties meerjarige financiering en stabiele uitvoeringscapaciteit nodig. Borging houdt dus in: structurele middelen en ruimte voor opbouwjaren, in plaats van snelle bestedingsdruk.

6. Aansluiten bij bestaande infrastructuren

Een breed gedeeld inzicht uit de interviews is dat een nieuwe kenniscommunity niet meer hoeft worden opgebouwd. Er bestaan al regionale werkplaatsen, Ontwikkelkracht, Professionele OntwikkelGemeenschappen (POGs) en andere netwerken. Borging betekent: benutten en verbinden van deze bestaande structuren in plaats van parallelle initiatieven creëren. Vooral de verbinding is hierbij belangrijk: in de reflectiebijeenkomst benadrukten organisaties dat losse initiatieven pas waarde hebben wanneer zij onderling vindbaar zijn, inhoudelijk op elkaar aansluiten en gezamenlijk richting geven aan wat scholen nodig hebben. Er is geen nieuw platform nodig maar een netwerk dat overzicht, afstemming en doorverwijzing organiseert.

Conclusies

Evidence informed werken

In hoeverre en op welke wijze heeft de kenniscommunity een bijdrage geleverd aan de ondersteuning van scholen bij het 'evidence informed' werken aan de doelen van het NP Onderwijs?

De kenniscommunity heeft met name op voorwaardelijk niveau bijgedragen aan *evidence informed* werken: door kennis beter toegankelijk te maken, door kennisdeling te stimuleren en door bewustwording te vergroten. In hoeverre de kenniscommunity daarin geslaagd is, is lastiger vast te stellen op basis van de beschikbare data. Deels omdat voor een groot deel van de activiteiten geen systematische monitoring, bereik-cijfers of gebruikersbeoordelingen zijn verzameld, maar ook omdat de effecten van de kenniscommunity moeilijk te onderscheiden zijn van andere ontwikkelingen* binnen het funderend onderwijs.

De kenniscommunity heeft een breed scala aan activiteiten uitgevoerd, variërend van kennispleinen (onderwijskennis.nl), onderzoekssamenvattingen en de versnelde Kennisrotonde tot webinars, tutorials, themapagina's, leernetwerken en een landelijk congres over welbevinden. De activiteiten richtten zich op onderwijsprofessionals in po, vo en (v)so. Over veel van de activiteiten zijn geen bereikcijfers beschikbaar, maar een aantal activiteiten bereikten grote aantallen, zoals onderwijskennis.nl en goed bekeken webinars. Systematische monitoring ontbrak grotendeels; waar wel gegevens zijn verzameld, worden activiteiten positief beoordeeld. De deelnemende organisaties zelf zijn overwegend tevreden over de kwaliteit en relevantie van de activiteiten.

De middelen zijn volgens betrokken organisaties doelmatig ingezet binnen de tijdelijke kaders, al had meer tijd en structurele financiering de samenhang en duurzaamheid van opbrengsten kunnen vergroten. Naast de beoogde doelen leverde de kenniscommunity waardevolle nevenopbrengsten op, zoals nieuwe en sterkere samenwerkingen tussen organisaties en blijvende netwerken binnen het onderwijsveld.

*zoals Masterplan basisvaardigheden, Ontwikkelkracht, Lerarentekort, etc.

Kenniscommunity als proeftuin

In hoeverre heeft de kenniscommunity als 'proeftuin' een bijdrage kunnen leveren aan de (door)ontwikkeling van een toekomstig landelijk kenniscentrum?

De kenniscommunity heeft in betekenisvolle mate gefunctioneerd als proeftuin voor een toekomstig landelijk kenniscentrum. Hoewel niet alle onderdelen van de beoogde proeftuin van de grond kwamen, door een rommelige start, onduidelijke regie, tijdelijke middelen en wisselende betrokkenheid, heeft de community wel scherp zichtbaar gemaakt welke voorwaarden, risico's en succesfactoren bepalend zijn voor een duurzame, veldgestuurde kennisinfrastructuur. Daarmee biedt de kenniscommunity waardevolle richting voor de verdere ontwikkeling van het NKO en voor vergelijkbare initiatieven zoals Ontwikkelkracht.

Uit de terugblik op opzet, werkwijze en samenwerking blijkt dat de kenniscommunity sterk organisch groeide en in de beginfase weinig structuur kende. Rollen, doelen en governance waren onduidelijk, en de samenwerking tussen organisaties was in eerste instantie versnipperd.

Toen het thema welbevinden als gezamenlijke focus werd gekozen, ontstond meer samenhang en werden activiteiten sneller en effectiever gerealiseerd. Inhoudelijke samenwerking werd veelal positief beoordeeld, maar organisatorisch bleef de community kwetsbaar door het ontbreken van stabiele projectleiding, het spanningsveld tussen verschillende typen organisaties en uiteenlopende opvattingen over rollen en verantwoordelijkheden.

De kenniscommunity laat zien welke condities nodig zijn voor een toekomstig landelijk kenniscentrum. Betrokken organisaties benadrukken het belang van:

1. een gedeelde visie en duidelijke governance vooraf;
2. veldgestuurd eigenaarschap, met OCW en kennisinstellingen in een faciliterende rol;
3. stabiele regie en projectleiding met mandaat;
4. thematische focus om van praten naar doen te komen;
5. meerjarige financiering en tijd voor opbouw; en
6. het verbinden van bestaande infrastructuren in plaats van nieuwe parallelle structuren te creëren.

Hoewel de oorspronkelijke kenniscommunity na 2024 uiteen is gevallen, blijven veel van de opgebouwde relaties bestaan in andere verbanden zoals Ontwikkelkracht en regionale werkplaatsen.

Oberon

onderzoek | advies

Oberon onderzoek en advies
St. Jacobsstraat 12
3511 BS Utrecht

(030) 230 60 90
info@oberon.eu
www.oberon.eu

Oberon
onderzoek | advies

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nationaal Programma
Onderwijs

Bijlage: Activiteiten Kenniscommunity NP Onderwijs

Pijler 1 – Kennis

	Doelgroep(en)	Bereik	Beoordeling	Uitvoerende partij	Datum
Verkenning Kenniscommunity primair en voortgezet onderwijs”.	OCW	n.v.t.	<i>Geen beoordeling bekend</i>	NRO	April t/m begin juli 2021
Kennisrotonde Versnelde beantwoording van (circa 10 extra) vragen (in 2–3 weken).	Leraren, schoolleiders	<i>Niet bekend</i>	Antwoorden van de Kennisrotonde (algemeen): gemiddeld 9 uit 10	NRO	2022-2023
NRO-congres ‘Wegwijs met onderwijs en onderzoek’ met sessies over welbevinden	Onderwijsprofessionals	Bijna 1000 bezoekers (hele congres)	<i>Geen beoordeling bekend</i>	NRO	November 2023

	Doelgroep(en)	Bereik	Beoordeling	Uitvoerende partij	Datum
Onderwijskennis.nl Kennispleinen voor 25 thema's van NP Onderwijs	Leraren, schoolleiders, intern begeleiders, onderwijsprofessionals	<i>Niet bekend</i>	Gemiddeld een 4,8 uit 5	NRO	Gehele periode

Pijler 2 – Netwerken

	Doelgroep(en)	Bereik	Beoordeling	Uitvoerende partij	Datum
Leernetwerk Welbevinden	VO scholen	32 deelnemers van 16 scholen	<i>Geen beoordeling bekend</i>	(Voortgezet Leren) VO-raad	Start april 2022
Webinar College Steven Pont en ronde tafelgesprek	Onderwijsprofessionals	2300 keer teruggekeken	<i>Geen beoordeling bekend</i>	VO-raad	Maart 2022
Webinar Werken aan welbevinden	Onderwijsprofessionals	366 keer bekeken	<i>Geen beoordeling bekend</i>	Coalitie welbevinden	Mei 2022
Tutorials Thema welbevinden (15 video's).	Leraren, teams, ondersteunend personeel (po/vo)	Van 175 tot 4813 bezoekers per video	<i>Geen beoordeling bekend</i>	Lerarencollectief, reseachED, Coalitie welbevinden	2022

	Doelgroep(en)	Bereik	Beoordeling	Uitvoerende partij	Datum
<u>“Avond van de Leraar”</u> Thema welbevinden	Leraren, onderwijsprofessionals	Fysiek >100 deelnemers. 475 keer teruggekeken	<i>Geen beoordeling bekend</i>	Lerarencollectief	Juni 2022
College en 2 online dialoogsessies “Hoe krijgen we onze leerlingen weer aan?”	Leraren, schoolleiders	400 deelnemers, 40 gesprekken	<i>Geen beoordeling bekend</i>	NJI, Lerarencollectief, VO-raad, CNV, Coalitie Welbevinden	December 2022, januari 2023
12 interventies Welbevinden in het gespecialiseerd onderwijs.	Leraren (v)so, schoolteams	<i>Niet bekend</i>	<i>Geen beoordeling bekend</i>	Sectorraad GO	Maart 2023
<u>Vijf praktijkvoorbeelden</u> Welbevinden in het gespecialiseerd onderwijs (Video’s)	Leraren (v)so, schoolteams	<i>Tussen 29 en 109 bezoekers</i>	<i>Geen beoordeling bekend</i>	Sectorraad GO	Maart 2023
<u>Whitepaper</u> Welbevinden van de schoolleider - Werken vanuit visie & talenten	Schoolleiders	350 views, 66 downloads	<i>Geen beoordeling bekend</i>	AVS	Mei 2023
Inspiratiebijeenkomst	Team- en schoolleiders, leraren en OOP	60 deelnemers	<i>6,1 uit 10</i>	Voortgezet Leren (VO-raad)	September 2023

	Doelgroep(en)	Bereik	Beoordeling	Uitvoerende partij	Datum
Veerkracht versterken van lerarenteams					
Oproep manifest tekenen	Schoolleiders, bestuurders, leraren	<i>Niet bekend</i>	<i>Geen beoordeling bekend</i>	Projectgroep	September 2023
www.weekvanhetwerk.geluk.nl					
Webinars (2)	Leraren, mentoren, leerlingbegeleiders	<i>Niet bekend</i>	<i>Geen beoordeling bekend</i>	BiOND	September en november 2023
Mentale weerbaarheid en motivatie bij jongeren.					
Masterclass	Schoolleiders	<i>Niet bekend</i>	<i>Geen beoordeling bekend</i>	AVS	Oktober 2023
Werkgeluk en onderwijskwaliteit					
Webinar	Leraren po, schoolleiders po	156 keer teruggekeken	<i>Geen beoordeling bekend</i>	PO-raad	Oktober 2023
Welbevinden van leerlingen in het po; wat kan jij doen?					
Didactief-special	Leraren, schoolleiders, besturen	Alle po vo en go scholen in Nederland	<i>Geen beoordeling bekend</i>	Coalitie Welbevinden, Projectleider	November 2023
Werken aan welbevinden					
Professionele dialoog	Leraren/onderwijsprofessionals	<i>Niet bekend</i>	<i>Geen beoordeling bekend</i>	AOb	Eind 2023

	Doelgroep(en)	Bereik	Beoordeling	Uitvoerende partij	Datum
12 video's die praktijkkennis beter zichtbaar maken					
Werkconferentie Aan de slag met onderzoek in de school	Schoolleiders, onderzoekscoördinatoren, leraren en projectleiders	49 deelnemers	8 uit 10	Voortgezet Leren (VO-raad)	Februari 2024
Masterclass Acceptance and Commitment Therapy (ACT)	Leraren, mentoren, zorgcoördinatoren	Vol	Geen beoordeling bekend	BiOND	Maart 2024
Tutorials Welbevinden: groepsdynamiek, smartphonegebruik en therapietaal (3 video's)	Leraren, teams, ondersteunend personeel (vo)	Groepsvorming: 1345 views Therapietaal: 638 views Smartphonegebruik : 3272 views		VO-raad	Maart 2024
Handreiking Studiedag organiseren	Scholen/schoolteams	Niet bekend	Geen beoordeling bekend	Welbevinden op School	Maart 2024
Artikel gepubliceerd in KADER (vakblad van de AVS)	Schoolleiders in het po/vo/go	KADER heeft een oplage van 5000 stuks	Geen beoordeling bekend	AVS, NCJ, NJi, Trimbos instituut	Augustus 2024

	Doelgroep(en)	Bereik	Beoordeling	Uitvoerende partij	Datum
“Samen werken aan welbevinden: één en één is vijf!”					
Wegwijzer Wegwijs in welbevinden	Onderwijsprofessionals	<i>Niet bekend</i>	<i>Geen beoordeling bekend</i>	PO-Raad, VO-raad, AVS, AOb, FvOv, Stichting Platforms vmbo, Sectorraad Praktijkonderwijs, Sectorraad GO en het ministerie van OCW, Coalitie Welbevinden, Welbevinden op school	Augustus 2024
Stappenplan “Werken aan welbevinden” in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs	Schoolteams in het po/vo/go	1961 downloads in de periode maart 2024 – november 2025	<i>Geen beoordeling bekend</i>	Coalitie Welbevinden	September 2024
Congres ‘Wegwijs in welbevinden’	Schoolleiders, leraren, ib’ers, teamleiders, zorgcoördinatoren, schoolbestuurders en het onderwijsondersteunend personeel in het po, vo en s(v)o.	448 bezoekers	8,2 uit 10	PO-Raad, VO-raad, AVS, AOb, FvOv, Stichting Platforms vmbo, Sectorraad Praktijkonderwijs, Sectorraad GO en het ministerie van OCW, Coalitie	14 oktober 2024

	Doelgroep(en)	Bereik	Beoordeling	Uitvoerende partij	Datum
	Bestuurders en (beleids)adviseurs van gemeenten en GGD'en, samenwerkingsverbanden en andere organisaties die scholen ondersteunen bij het werken aan welbevinden.			Welbevinden, Welbevinden op school	
<u>Bijeenkomst</u>	Onderwijsprofessionals	19	7,3 uit 10	Gezonde School, Welbevinden op School, Coalitie Welbevinden, PO-Raad, VO-raad en Sectorraad GO	Juni 2025
Welbevinden leerlingen lijdt het meest onder toetsdruk en verwachtingen van maatschappij					
<u>Bijeenkomst</u>	Onderwijsprofessionals	19	7,7 uit 10	Gezonde School, Welbevinden op School, Coalitie Welbevinden, PO-Raad, VO-raad en Sectorraad GO	September 2025
Welbevinden leerlingen in digitale wereld: uitdaging voor onderwijs en ouders					